

Nr 13.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ändring av statens borgensåtagande för vissa skuldförbindelser av Husaby aktiebolag, m. m.; given Stockholms slott den 22 december 1950.

Under åberopande av härvid fogade utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF.

John Ericsson.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

År 1946 nedlades driften vid Svenska skifferoljeaktiebolagets oljeverk vid Kinne-Kleva. I samband därmed vidtogos olika åtgärder för att hjälpa den friställda arbetskraften till andra försörjningsmöjligheter. Bl. a. medverkade staten till att ett företag för tillverkning av rostfria matbestick, Husaby aktiebolag, förlades till Kinne-Kleva. Med stöd av riksdagens medgivande ikläddes staten betalningsansvar intill utgången av år 1948 för sistnämnda bolags skuldförbindelser till affärsbank å tillhoppa 1 000 000 kronor. År 1948 medgav riksdagen att borgensåtagandet finge utsträckas till utgången av år 1952, därvid detsamma skulle omfatta 800 000 kronor för år 1949, 700 000 kronor för år 1950, 600 000 kronor för år 1951 och 500 000 kronor för år 1952. Med anledning av framställning från Husaby aktiebolag föreslås riksdagen nu medgiva, att borgensåtagandet må omfatta ett belopp av 700 000 kronor intill utgången av år 1952. Vidare lämnas en redogörelse för vissa av Kinne-Klevautredningen framlagda förslag angående industriell verksamhet vid Kinne-Kleva.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 22 december 1950.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, ANDERSSON, LINGMAN.

Efter gemensam beredning med cheferna för social- och finansdepartementen anmäler chefen för handelsdepartementet, statsrådet Ericsson, fråga om *ändring av statens borgensåtagande för vissa skuldförbindelser av Husaby aktiebolag, m. m.* och anför därvid följande.

I propositionen nr 48 till 1946 års riksdag hemställde Kungl. Maj:t bl. a. om bemyndigande att medgiva Svenska skifferoljebolaget att nedlägga driften vid bolagets oljeverk i Kinne-Kleva. Senare samma år framlade Kungl. Maj:t i propositionen nr 214 för riksdagen vissa förslag med syfte att hjälpa den personal, som skulle friställas genom oljeverkets nedläggande, till andra försörjningsmöjligheter. Enligt ett av förslagen skulle till Kinne-Kleva förläggas ett nytt företag med ändamål att i industriell drift tillverka rostfria matbestick. För att genomföra detta förslag erfordrades, att skifferoljebolaget åtog sig borgensgaranti för de banklån å sammanlagt högst 1 200 000 kronor, som det nya företaget kunde komma att upptaga i affärsbank. Kungl. Maj:t hemställde i propositionen om bemyndigande att medgiva skifferoljebolaget att ikläda sig ifrågavarande betalningsansvar.

Enligt propositionen nr 214 kunde tillverkningen av rostfria matbestick i Kinne-Kleva icke med säkerhet väntas fortvara längre tid än omkring två år. Föredragande departementschefen uttalade emellertid, att genom igångsättandet av fabrikationen skulle vinnas en tidsfrist, varunder mera ingående undersökningar angående den framtida verksamheten vid Kinne-Kleva skulle hinna verkställas. Departementschefen förklarade sig ha för avsikt att snarast föranstalta om sådana undersökningar.

I anledning av de nämnda propositionerna bemyndigade riksdagen enligt skrivelse nr 435/1946 Kungl. Maj:t bl. a. att medgiva skifferoljebolaget att nedlägga driften vid oljeverket i Kinne-Kleva. Riksdagen medgav därjämte, att staten finge på de närmare villkor, som Kungl. Maj:t ägde bestämma, iklädas betalningsansvar för lån på sammanlagt 1 200 000 kronor, som ett tilltänkt aktiebolag för framställning av rostfria matbestick i Kinne-Kleva kunde komma att upptaga i affärsbank.

Med stöd av riksdagens medgivande anbefalldes Kungl. Maj:t genom be-

slut den 28 juni 1946 statskontoret att i enlighet med vissa fastställda huvudvillkor teckna borgen för ifrågavarande lån. Samma dag bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för handelsdepartementet att tillkalla utredningsmän för frågan huru anläggningarna och naturtillgångarna vid Kinne-Kleva på bästa sätt skulle utnyttjas. Den 29 juni 1946 tillkallades utredningsmännen, som antogo benämningen Kinne-Klevautredningen.

Det för industriell tillverkning av rostfria matbestick vid Kinne-Kleva avsedda företaget bildades sedermera under namnet Husaby aktiebolag.

Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 28 juni 1946 skulle statens borgensåtagande för bolagets skuldförbindelser till tiden begränsas så, att det ej komme att avse lån, som förfölle till betalning senare än tre månader efter ett eventuellt nedläggande av bolagets drift vid Kinne-Kleva eller under några förhållanden senare än vid utgången av år 1948. Bolaget skulle såsom säkerhet överlämna förlagsinteckningar med bästa rätt i den till rörelsen hörande förlagsegendomen till belopp motsvarande minst det belopp som borgensförbindelsen avsåg. Solidarisk underborgen skulle vidare tecknas av bolagets stiftare.

Med iakttagande av de föreskrivna villkoren tecknade statskontoret borgen för Husaby aktiebolags skuldförbindelser till Aktiebolaget Jordbrukarbanken den 20 september 1946, den 27 januari 1947 och den 30 augusti 1947 å sammanlagt 1 000 000 kronor.

I skrivelse den 10 mars 1948 anhöll Husaby aktiebolag, att statens borgensåtagande måtte utsträckas till den 31 december 1952 och omfatta för år 1949 800 000 kronor, för år 1950 700 000 kronor, för år 1951 600 000 kronor och för år 1952 500 000 kronor. Som huvudsakligt skäl för sin framställning anförde bolaget, att därest statens borgensåtagande icke förlängdes bolagets rörelse måste avvecklas med början den 1 oktober 1948. Härvid skulle de anställda, sammanlagt 130 personer, därav ett 80-tal förutvarande arbetare hos Svenska skifferoljeaktiebolaget, bli utan arbete.

Med anledning av bolagets framställning föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att medgiva, att staten finge på de närmare villkor, som Kungl. Maj:t ägde bestämma, till 1952 års utgång iklädas fortsatt betalningsansvar intill ett belopp av högst 800 000 kronor för Husaby aktiebolags skuldförbindelser till affärsbank (prop. nr 271/1948). Sedan propositionen bifallits av riksdagen (r. skr. nr 397/1948), anbefalldes Kungl. Maj:t den 30 juni 1948 statskontoret att vid upphörande av löpande borgensåtagande å statens vägnar teckna borgen för bolagets skuldförbindelser till affärsbank intill ett belopp av högst 800 000 kronor. Därvid föreskrevs bl. a. att borgensåtagandet, som skulle begränsas att gälla till 1952 års utgång, finge omfatta för år 1949 800 000 kronor, för år 1950 700 000 kronor, för år 1951 600 000 kronor och för år 1952 500 000 kronor. I övrigt ställdes för borgensåtagandet samma villkor som tidigare. Med iakttagande av de föreskrivna villkoren har statskontoret härefter å statens vägnar tecknat borgen för fyra Husaby aktiebolags skuldförbindelser till Aktiebolaget Jordbrukarbanken den 22 november 1948 å sammanlagt 800 000 kronor. Husaby aktiebolag har sedermera

infriat en av dessa skuldförbindelser, lydande å ett belopp av 100 000 kronor. Av de lån till bolaget om tillhoppa 1 000 000 kronor, för vilka staten iklätts betalningsansvar, har bolaget därmed återbetalat sammanlagt 300 000 kronor. Bolagets ifrågavarande gäld utgör sålunda för närvarande 700 000 kronor.

I skrivelse den 25 april 1950 har *Husaby aktiebolag* hemställt, att statens borgensåtagande för bolagets skuldförbindelser måtte utvidgas till att gälla för hela det ursprungliga lånebeloppet av 1 000 000 kronor intill utgången av år 1952. I skrivelsen anföres, att bolaget, vars produktion i stor utsträckning varit inriktad på export, under de senaste två åren haft avsättningssvårigheter. Bolaget uppgiver, att detta berott på importrestriktioner i utlandet, till följd varav betydande exportmarknader, såsom Sydamerika och Turkiet, bortfallit för bolagets vidkommande.

Vidare framhåller bolaget, att genom den svenska kronans devalvering och tullsänkningar i Amerikas förenta stater vissa möjligheter öppnats till försäljning av bolagets produkter till detta land. Den nordamerikanska kundkretsen fordrar emellertid enligt bolaget delvis andra modeller och kvaliteter än dem som bolaget tidigare tillverkat. Dessutom säger sig bolaget ha upptagit tillverkning av vissa nya artiklar som äro lättare att exportera på grund av en generösare licensgivning i vederbörande köparländer. Av nu nämnda skäl har bolaget enligt skrivelsen nödgats anskaffa nytt material samt nya maskiner och verktyg i viss utsträckning.

Till följd av de ändrade marknadsförhållandena och de åtgärder som bolaget måst vidtaga för att möta desamma har, framhåller bolaget, mera kapital kommit att bindas i lager av färdigvaror och material samt i maskiner och verktyg än som tidigare kunnat förutses. Bolaget har av denna anledning funnit sig vara i behov av ett kapitaltillskott av 300 000 kronor, motsvarande vad bolaget avbetalat å de banklån, för vilka staten iklätts betalningsansvar. Dessutom har bolaget önskat bli befriad från skyldighet att fullgöra vidare amorteringar å sagda lån intill utgången av år 1952. Bolaget förklarar sig ha för avsikt att framlägga förslag till en ny amorteringsplan för ifrågavarande lån i början av nämnda år, då företagets tillverkning enligt bolagets mening bör ha stabiliserats.

Över bolagets framställning den 25 april 1950 har *statskontoret* avgivit infortrat utlåtande och därvid förklarat sig icke kunna tillråda, att framställningen tillmötesgås i annan mån än att statsverkets borgen för bolagets nuvarande lån till ett belopp av 700 000 kronor utsträcker till att — under i övrigt oförändrade villkor — i sin helhet gälla intill utgången av år 1952. Härtill torde enligt ämbetsverkets mening riksdagens medverkan vara erforderlig.

I skrivelse den 3 juni 1950 har *Husaby aktiebolag* återtagit sin tidigare framställning i vad den avser utsträckande av statens borgensåtagande till att gälla det ursprungliga lånebeloppet av 1 000 000 kronor. Bolaget har däremot vidhållit sin begäran att få befrielse från amorteringsskyldighet till utgången av år 1952. Dessutom har bolaget ansökt om ett reverslån av sta-

ten å 150 000 kronor att återbetalas enligt en i skrivelsen närmare angiven plan. I skrivelsen anföres, att utvecklingen på exportmarknaden, sedan den tidigare framställningen gjordes, gått i gynnsam riktning. Bolagets varulager har enligt skrivelsen dock icke minskats i någon större utsträckning.

Kinne-Klevautredningen har med skrivelse den 15 februari 1949 inkommit med ett utlåtande med förslag till industriell verksamhet vid Kinne-Kleva. Av utlåtandet framgår, att utredningen, med utgångspunkt från en undersökning av anläggningarna och naturtillgångarna vid Kinne-Kleva, övervägt möjligheterna till en av oljetillverkningen oberoende produktion därstädes av bränd kalk, lättbetong, mursten, dräneringsrör, cement (cementblandningsmaterial) och mineralull. Utredningen har vidare undersökt frågan huruvida några fördelar skulle kunna vinnas genom fortsatt drift av oljeverket.

På grundval av egna överväganden samt resultaten av vissa undersökningar och beräkningar m. m., som för utredningens räkning utförts inom Svenska skifferoljeaktiebolaget, föreslår utredningen, att en mineralullfabrik och en kalkugn med transportanordningar jämte en kalkmalningsanläggning uppföres vid Kinne-Kleva ävensom att därvarande skifferoljeverk i viss omfattning moderniseras och tages i bruk. För sistnämnda åtgärd talar enligt utredningens uppfattning dels beredskapssynpunkter, dels den omständigheten, att oljeskifferns bränslevärde i viss utsträckning skulle kunna nyttiggöras till förmån för de övriga tillverkningsgrenarna, därest oljetillverkningen återupptoges. Kostnaderna för uppförande av nyssnämnda anläggningar och för modernisering av oljeverket i föreslagen omfattning beräknas av utredningen till sammanlagt 3 750 000 kronor, varav på mineralullfabriken skulle belöpa sig 755 000 kronor, på kalkugnen m. m. 465 000 kronor och på oljeverket 2 530 000 kronor. Genom de av utredningen förordade åtgärderna skulle sysselsättning beredas tillhoppa 140 tjänstemän och arbetare. Den planerade verksamheten vid Kinne-Kleva skulle enligt utredningens beräkningar lämna ett årligt överskott av i runt tal 400 000 kronor.

Utredningen förordar vidare, att för förvaltningen och driften av anläggningarna vid Kinne-Kleva bildas ett särskilt aktiebolag såsom dotterbolag till Svenska skifferoljeaktiebolaget samt att staten tillskjuter det för bolagets verksamhet erforderliga kapitalet. Detta uppskattas av utredningen till 5 000 000 kronor, däri inbegripet såväl det för anläggningsarbetena beräknade beloppet som erforderligt rörelsekapital.

Över utredningens utlåtande ha yttranden avgivits av arbetsmarknadsstyrelsen, statskontoret, kommerskollegium (som bifogat ett utlåtande från Sveriges industriförbund), riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap, statens industrikommission, statens bränslekommission, fullmäktige i riksbanken, fullmäktige i riksgäldskontoret, länsstyrelsen i Skaraborgs län (som i ärendet hört vissa kommuner, företag och enskilda m. fl.), Landsorganisationen i Sverige (som bifogat yttranden från Svenska fabriksarbetareförbundet och nämnda förbunds avdelning 94 i Kinne-Kleva) samt Svenska skifferolje-

aktiebolaget. Därjämte har Aktiebolaget Statens skogsindustrier inkommit med en skrivelse i ämnet.

Av de hörda remissinstanserna tillstyrka *Landsorganisationen i Sverige*, *Svenska fabriksarbetareförbundet* och förbundets *avdelning 94 i Kinne-Kleva* utredningens förslag i dess helhet. *Arbetsmarknadsstyrelsen* biträder förslaget i vad detsamma avser uppförande av en kalkugn m. m. vid Kinne-Kleva. *Kommerskollegium* anser, att det ur försörjningssynpunkt knappast föreligger något behov av nyinvesteringar för vare sig mineralulltillverkning eller produktion av bränd kalk. *Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap* har begränsat sitt yttrande till frågan, huru anläggningarna och naturtillgångarna vid Kinne-Kleva skola på bästa sätt kunna utnyttjas ur beredskapssynpunkt, och anför, att den planerade oljeutvinningen vid Kinne-Kleva icke kan tillmätas sådan vikt, att staten härför bör åtaga sig investeringar av ifrågasatt storleksordning. En liknande inställning intaga *statens bränstekommission* och *fullmäktige i riksgäldskontoret*. *Riksgäldsfullmäktige* framhålla därjämte, att det ur sysselsättningssynpunkt icke föreligger något skäl för att återupptaga oljeverkets drift. Även i övrigt avstyrka *fullmäktige* utredningens förslag. *Länsstyrelsen i Skaraborgs län*, som funnit, att sysselsättningsfrågan för de förutvarande arbetarna vid skifferoljeverket i Kinne-Kleva icke numera har samma aktualitet som för några år sedan, förordar, att utredningens förslag upptages till statsmakternas övervägande om förhållandena ändras, speciellt vid begynnande eller inträffad arbetslöshetskris. *Statens industrikommission* finner, att en nyinvestering av det slag utredningen förordar icke kan inrymmas inom gällande gränser för investeringsverksamheten.

Departementschefen.

Ett av motiven för tillkomsten av Husaby aktiebolag och för det stöd, staten därvid lämnade bolaget i form av borgen för vissa banklån, var önskemålet att bereda försörjningsmöjligheter åt de av skifferoljeaktiebolagets förutvarande arbetare i Kinne-Kleva, som önskade bo kvar på platsen. Bolagets verksamhet väntades ursprungligen icke kunna fortgå längre tid än två år och statens borgensåtagande, som utnyttjades för ett lånebelopp av 1 000 000 kronor, begränsades därför att gälla intill utgången av år 1948. Sedan bolagets rörelse visat sig mera varaktig, har borgensåtagandet utsträckts till att gälla intill utgången av år 1952, varjämte en amorteringsplan fastställts för lånet. I enlighet med denna plan har bolaget av det lånade beloppet återbetalat 300 000 kronor. I planen förutsattes bl. a., att ytterligare 200 000 kronor skulle återbetalas före utgången av år 1951.

Bolaget har emellertid haft vissa avsättningsssvårigheter och nödgats delvis ställa om produktionen för att i möjligaste mån vidmakthålla sin omsättning. Detta har haft till följd att mera kapital kommit att bindas i lager, maskiner och verktyg än vad tidigare kunnat beräknas. Bolaget kan därför icke fullfölja amorteringsplanen i vad avser återstående lånebelopp och

anhåller att bli befriat från vidare amorteringsskyldighet intill utgången av år 1952. En dylik befrielse förutsätter i första hand, att statens borgensåtagande utvidgas till att omfatta ett belopp av 700 000 kronor för hela den återstående giltighetstiden.

Ett vidhållande av de 1948 fastställda gränserna för borgensåtagandet kan möjligen föranleda, att för staten uppstår en förlustrisk, som självfallet bör undvikas. Såvitt kan bedömas av de uppgifter, som lämnats i ärendet, få bolagets svårigheter antagas vara av övergående natur. En förbättring av bolagets ställning synes ligga inom räckhåll, om bolaget lyckas upparbeta försäljningen av nya exportprodukter, som äro avsedda bl. a. för den nord-amerikanska marknaden. Med hänsyn till nu anförda omständigheter finner jag motiverat, att statens borgensstöd åt bolaget under den övergångstid, bolaget behöver för att ställa om sin verksamhet, utvidgas på sätt bolaget önskat. Jag tillstyrker sålunda, att statens borgensåtagande utsträcker till att — under i övrigt oförändrade villkor — avse nyssnämnda belopp av 700 000 kronor intill utgången av år 1952. Då detta innebär ändring av de förutsättningar, under vilka riksdagen år 1948 lämnade sitt medgivande till en utsträckning av borgensåtagandet, torde nytt medgivande böra inhämtas av riksdagen. Frågan om en återbetalning av det lånade beloppet eller ytterligare förlängt borgensåtagande från statens sida torde få övervägas framdeles vid lämplig tidpunkt.

Bolaget har under hand förklarat sig icke vidhålla den gjorda ansökningen om ett statligt lån å 150 000 kronor.

De av Kinne-Klevautredningen framlagda förslagen om statliga investeringar i nya anläggningar vid Kinne-Kleva anser jag mig i likhet med flertalet remissinstanser böra i nuvarande läge avböja. Härvidlag bör bland annat tagas i betraktande, att det allmänna genom det stöd, varom förut talats, på ett väsentligt sätt bidragit till fortsatt sysselsättning för en del av de förut vid Kinne-Klevaverket sysselsatta. I övrigt är ju arbetsmarknadsläget nu sådant att från Kinne-Kleva friställd personal i allmänhet ej har svårigheter att vinna anställning i andra företag. Med hänsyn till det intresse, som från riksdagens sida år 1946 visades frågan om fortsatt sysselsättning för de förutvarande arbetarna vid oljeverket i Kinne-Kleva, torde emellertid resultatet av den gjorda utredningen lämpligen böra i detta sammanhang delgivas riksdagen.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

medgiva att staten må på de ändrade villkor, jag i det föregående förordat, till 1952 års utgång iklädas fortsatt betalningsansvar intill ett belopp av högst 700 000 kronor för Husaby aktiebolags skuldförbindelser till affärsbank.

Kungl. Maj:ts proposition nr 13.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen sitt bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Gunnel Sjölin.